

კვლავ მეგრული „კუდიანი“ ანბანის შესახებ AGAIN ABOUT THE MEGRELIAN “TAILED” ALPHABET

თინათინ ბოლქვაძე
Tinatin Bolkvadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა, მეგრული ენა, მეგრული ანბანი, რუსეთის ენობრივი პოლიტიკა საქართველოში, ენათა იერარქია

Keywords: Georgian language, Megrelian language, Megrelian alphabet, Russian language policy in Georgia, Language hierarchy

ქუთაისის გუბერნიის სახალხო სკოლების დირექტორის 1885 წლის 11 იანვრის ცირკულარის (ცირკულარი 1885) მიხედვით, რომელიც დაეგზავნა სენაკისა და ზუგდიდის პირველდანყოფითი სასოფლო სკოლების მასწავლებლებს, სამეგრელოს სკოლებში იგნორირებული იყო მეგრული, რომელიც ამ მხარეში მცხოვრებთა აბსოლუტური უმრავლესობის ძირითადი ენაა. ამის ნაცვლად, ერთდროულად ორი უცხო ენა ისწავლებოდა: ქართული და რუსული. შექმნილი ვითარების გამოსასწორებლად სწავლება უნდა გამხდარიყო მეგრულ-რუსული, რითაც შესრულდებოდა ადგილობრივ სკოლებში რუსული ენის სწავლების გაუმჯობესების სახელმწიფო პოლიტიკის მოთხოვნა.

ქართული უნდა განდევნილიყო სამეგრელოს სკოლებიდან, რაც გამოათავისუფლებდა დროს ლოცვებისა და საღმრთო ისტორიის რუსულად სწავლებისათვის. მეგრული ანბანისთვის უნდა გამოეყენებინათ რუსული ანბანი, რომელიც დაეხმარებოდა სამეგრელოში ორენოვანი, მეგრულ-რუსული სწავლების საქმეს. ამას გარდა, იგი გამოყენებული იქნებოდა მეგრულად თარგმნილი რელიგიური ტექსტების ჩასაწერად და გამოსაქვეყნებლად, მეგრული ყოველდღიური გაზეთისა და სამეგრელოს სკოლებისთვის შექმნილი მეგრული სახელმძღვანელოებისათვის.

მეგრული ანბანის შესაქმნელად შეირჩა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ენების ფაკულტეტიდან ალექსი ნიკოლოზის ძე გრენი, რომელიც მუშაობდა აკადემიკოს რადლოვის ხელმძღვანელობით. „მეგრული ანბანის გამოცემისას, მე ამასთანავე მხედველობაში მქონდა, – წერს გრენი, – თუმცა არა პირდაპირ, როგორმე ნაციონალური ბრძოლისათვის გამომენვია მეგრელები, რომელნიც უფრო ძლიერი ქართველი ხალხისაგან ითვლებიან. და, მართლაც, ასეთი ბრძოლა სრულიად შეუძლებელია საკუთარი, ნაციონალური აღფაბეტის ქონების გარეშე, რომლითაც მეგრული თავის აზრებს ისე გამოხატავს, როგორც მისი მტერი, ამ შემთხვევაში ქართველი, და ბოლოს, უაღფაბეტოთ შეუძლებელია რაიმე მეცნიერება, ცივილიზაციის

რაიმე ნაპერწკალიც კი“ (საარქივო დოკუმენტი; რუხაძე 1939; რუხაძე 1951). ამის პარალელურად ანბანს ქმნის თადა აშორდია, რომელიც დამოუკიდებლად ამ საქმეს ვერ შეასრულებდა.

მოხსენებაში განხილულია ხონში გამოცემული ორენოვანი – მეგრულ-რუსული წიგნისთვის (პეტროვი) წამძღვარებული მეგრული ანბანი, რომელიც მოიხსენიება „კუდიანი“ ანბანის სახელით. ეს სახელი ერთი მხრივ, ირონიულია, მისი არაკეთილსინდისიერი მიზნების – საქართველოს სხვადასხვა კუთხეების ერთმანეთთან დაპირისპირებისა და სეპარატისტული მოძრაობის გაღვიძების გამო – და, მეორე მხრივ, ასახავს ამ ანბანის ძირითად გრაფიკულ მახასიათებელს – კირილიცას ნიშნებისთვის „კუდების“ დამატებას (ბოლქვაძე 2011). იმავე წიგნში ხაზგასმულია, რომ ეს ანბანი, რომელიც თადა აშორდიას მონაწილეობით უნდა იყოს შექმნილი, ეკუთვნის რუსეთის საიმპერატორო აკადემიას (პეტროვი).

მოხსენებაში განიხილება მეგრული კუდიანი ანბანის შედგენის ფონეტიკური და გრაფიკული მახასიათებლები და ის სოციალური და პოლიტიკური კონტექსტი, რომელშიც შეიქმნა ეს ანბანი.

ლიტერატურა:

ბოლქვაძე, თ. (2011). ქართული ნაციონალური იდენტობის წრთობა:

ილიას „ივერია“, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი

პეტროვი, ი. Мингрельские тексты записаны и передеведена на русский языкъ подъ наблюдениемъ Ив. Е. Петрова, учителя Кутайский (въ М. Хони) учительской семинаріи.

საარქივო დოკუმენტი (1885). საქართველოს ცენტრალური არქივი, ფონდი 107, საქმე 1746.

ცირკულარი (1885). 1885 წლის 11 იანვრის ქუთაისის გუბერნიის სახალხო სკოლების დირექტორის ცირკულარი იანვრის 11-ს, 1885 წ. #62 (ბბ. მასწავლებელთ სენაკისა და ზუგდიდის პირველდარწყებითი სასოფლო სკოლებისა), გაზეთი „დროება“, 59, 1885.

ხუნდაძე, ტრ. (1939). ცარიზმის საგანმანათლებლო პოლიტიკა საქართველოში (80-იანი წლები), დაწყებითი და საშუალო სკოლის სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტი, ინსტიტუტის გამომცემლობა, თბილისი.

ხუნდაძე, ტრ. (1951). ნარკვევები სახალხო განათლების ისტორიიდან საქართველოში (XIX საუკუნე) საქართველოს სსრ განათლების სამინისტროს პედაგოგიურ მეცნიერებათა ინსტიტუტი, ინსტიტუტის გამომცემლობა, თბილისი

In the circular of the director of public schools of the Kutaisi province dated January 11, 1885, sent to the teachers of the elementary schools of Senaki and Zugdidi (Circular, 1885), it was mentioned that the Megrelian language, which is the main language of the absolute majority of the inhabitants of this region, is ignored in the schools of Samegrelo. Instead, two foreign languages are taught simultaneously: Georgian and Russian. To improve the current situation, teaching should become Megrelian-Russian, thereby fulfilling the requirement of state policy to improve the teaching of the Russian language in local schools.

Georgian language should be excluded from schools in Samegrelo, which will free up time for teaching prayers and theology in Russian. The Russian alphabet was to be used for the Megrelian alphabet, which would help the bilingual Megrelian-Russian education in Samegrelo. In addition, it will be used to record and publish religious texts translated into the Megrelian language for the Megrelian daily newspaper and Megrelian textbooks for Samegrelo schools.

Aleksey Gren, who worked under the guidance of Academician Radlov, was selected from the Faculty of Oriental Languages of St. Petersburg University to create the Megrelian alphabet. “When publishing the Megrelian alphabet, I also had this in mind,” writes Gren, “although not directly, I somehow challenged the Megrelians for the national struggle, who are oppressed by stronger Georgian people. Indeed, such a struggle is absolutely impossible without the possession

of its own alphabet, with the help of which Megrelian expresses his thoughts in the same way as his enemy, in this case the Georgian, and, finally, without the alphabet, any science, even a spark of civilization, is impossible “(Archival Document, Rukhadze 1931, Rukhadze 1951). In parallel with this, the alphabet is created by Tada Ashordia, who could not do this work on his own.

The paper deals with the Megrelian “tailed” alphabet which is used in Megrelian-Russian book published in Khoni under the supervision I. Petrov, teacher of the Kutaisi Teacher’s Seminary (Petrov). This name – Megrelian “tailed” alphabet, on the one hand, is ironic, due to its ulterior motive – pitting different parts of Georgia against each other and awakening the separatist movement in Samegrelo, and on the other hand, it reflects the main graphic feature of this alphabet – the addition of “tails” to Cyrillic characters (Bolkvadze 2011). In the same book, it is emphasized that this alphabet, which might be created with the participation of Tada Ashordia, belongs to the Russian Imperial Academy (Petrov).

The paper deals with the phonetic and graphic features of the Megrelian tail alphabet, as well as the social and political context in which this alphabet was created.

References:

- Archival document (1885).** Central Archive of Georgia, Fund 107, File 1746. (In Georgian).
- Bolkvadze, T. (2011).** Forging of Georgian National Identity: Ilia’s Iveria. (In Georgian).
- Circular (1885).** January 11, 1885 Circular of the director of public schools of Kutaisi province on January 11, 1885. #62 (Teachers of Senaki and Zugdidi primary schools), Newspaper Droeba, 59, 1885. (In Georgian).
- Khundadze, Tr. (1939).** Trifon Khundadze, Educational Policy of Tsarism in Georgia (80s), Scientific Research Institute of Primary and Secondary School, Institute Publishing House, Tbilisi. (In Georgian).

Khundadze, Tr. (1951). Trifon Khundadze, Essays from the History of Public Education in Georgia (19th Century), Institute of Pedagogical Sciences of the Ministry of Education of the SSR of Georgia, Publishing House of the Institute, Tbilisi. (In Georgian).

Petrov, I. The Mingrelian texts written and translated into Russian under the supervision of Iv. E. Petrova, teacher of the Kutasi (in M. Khoni) teacher's seminary. (In Russian).